

племе разгъна силите си на Полуострова и създаде голѣми културни ценности. Съ тяхъ то закрѣмва тепърва и другите славянски народи. Школитѣ въ Преславъ и Деволя обгарятъ езическия духъ на нашия народъ и той се ражда за новъ животъ. Но това рано, наложено ни отъ обстоятелствата, възраждане се прекъсва отъ византийското робство. Презъ робството племенниятъ духъ не загасна. Здравиятъ народенъ битъ и свободолюбивиятъ стремежъ сѣ гранитните основи, върху които се изгражда второто ни царство. И презъ второто ни самостоятелно съществуване, следъ като се начертахъ голѣмитѣ граници на държавата съ героизма на народа ни, въ обществените сръди се набраха сили и излъчиха духовни водачи, които презъ XIV вѣкъ развиха трѣскава културна работа. Търновската школа ръководи духовния ни подемъ. Но и сега злокобната орисия наложи да се спре започнатото творческо дѣло. Турското завоюване тури край на народната ни независимостъ. Културниятъ подемъ неможа да обгърне масите и, поради настъпилите обстоятелства, бързо отпадна, замръ.

Зареждатъ се години на широко политическо, духовно и икономическо робство. Презъ това многовѣковно робство народътъ ни не остана съ скръстени ръце. Непрестанниятъ борби за политическа свобода и за културенъ възходъ бележатъ пътя на живия български духъ. Презъ XVIII и XIX вѣкове оцѣлѣлиятъ народъ, преминалъ презъ много беди и изпитания, създаде най-свѣтолото време въ историята ни — нашето възраждане. Раздвижаватъ се обществените низини, споява се изтерзаната народна душа и идеалътъ — духовна и политическа свобода, вдъхновява самоотвержениятъ народни дейци. „Хайдутѣ“, „Завѣри“, чети и тайни бунтовнишки комитети подкопаватъ устоите на турската империя. Еснафскитѣ сдружения, училищата, мѣнастиритѣ, черквите и читалищата, покриватъ страната ни съ буйно пламтящи огнища на съзнание и стремежъ за свобода. Здраво, мощно, жизнеспособно племе се ражда въ страшни мжки за свободенъ животъ. То постила съ костите на най-свидните си синове бранните полета, пои съ потъта и кръвта си плодната земя и чертае съ неудържима стихия трудния си пътъ къмъ културенъ възходъ. Но подетото съ такова увлѣчение и готовност за жертви възраждане не завърши естественото си развитие. Съ освобождението ни бѣ прекъсната започнатата народническа културно-просвѣтна работа. Свободата откри нови пътища за ръководната интелигенция и наложи нови тежки задачи на народа ни. Духовното ни обособление и издигане не можа да даде очакваните сетнини. Така, на три пъти нашиятъ народъ се опитва презъ вѣковете да изживѣе, сгрѣванъ отъ възвишенъ идеалъ, пълно духовно, културно народно възраждане, но не сполучи. И днесъ още лежатъ долу въ обществените низини неоплодени духовните му сили. Тамъ е рудницата отъ ценности, която трѣбва да бѣде разработена. Историята решително ни повелява, а и новото време изисква да се създадатъ условия и възможности за истинско културно развитие. Това може да се постигне преди всичко чрезъ грижите да се създаде връзка съ недалечното ни минало; да се утвърди културна приемственостъ въ нашия животъ; да се разгънатъ съ по-широка и здрава просвѣта силите на народа ни за културна работа. Само така ще се създадатъ ценности на самобитна почва, безъ които е немислимъ трайниятъ ни напредѣкъ. Трагизмътъ ни презъ вѣковете се дължи между другото и на това, че ни е липсвала здрава култура, създадена съ неизчерпае